

Силабус дисципліни «Управління ризиками фінансово-кредитних установ»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

БАКАЛАВР

120 годин · 4 кредити ЄКТС · 4 змістовних модулі

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Управління ризиками фінансово-кредитних установ

Спеціальність: **123** Комп'ютерна інженерія

Освітня програма: Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях

Ступінь: Бакалавр

120

Годин

загальний обсяг дисципліни

4

Кредити ЄКТС

відповідно до стандарту

4

Модулі

змістовних блоки курсу

Компетентності та результати навчання

Загальні компетентності Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання інформації у сфері фінансово-кредитної діяльності: виявлення ризикових факторів, порівняння методів управління ризиками, формування обґрунтованих висновків щодо стану ризик-менеджменту установи. Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання аналітичних і розрахункових завдань у визначені строки. Здатність до усної та письмової професійної комунікації: чітко пояснювати концепції управління ризиками, аргументовано обґрунтовувати запропоновані рішення, оформлювати звіти, висновки та аналітичні записки. Відповідальність, ініціативність та готовність працювати в команді під час аналізу кейсів із практики фінансово-кредитних установ. • аналізувати нормативну, статистичну та фінансову інформацію банківського сектору; • ідентифікувати та класифікувати ризики фінансово-кредитних установ; • планувати власну діяльність і дотримуватися дедлайнів; • коректно спілкуватися з викладачами та одногрупниками; • застосовувати командний підхід до вирішення практичних завдань.	Фахові компетентності Розуміння сутності ризиків фінансово-кредитних установ, їх класифікації та ролі системи ризик-менеджменту у забезпеченні стабільності банківської системи. Знання принципів Basel II/III/IV, регуляторних вимог НБУ та міжнародних стандартів управління ризиками. Здатність застосовувати кількісні та якісні методи оцінювання кредитного, ринкового, операційного ризику та ризику ліквідності; використовувати інформаційні системи та технології для автоматизації процесів ризик-менеджменту, аналізу даних і побудови моделей оцінки ризику. • оцінювати кредитний, ринковий та операційний ризики за встановленими методиками; • застосовувати інструменти хеджування та диверсифікації ризиків; • використовувати IT-рішення для автоматизованого моніторингу ризиків; • орієнтуватися у вимогах регулятора та стандартах Basel; • аналізувати вплив FinTech та цифровізації на управління ризиками.	Результати навчання Пояснювати сутність ризиків фінансово-кредитних установ: кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, операційний ризик, валютний ризик, комплаєнс-ризик. Застосовувати методи ідентифікації, оцінювання та моніторингу ризиків у практичній діяльності банків та страхових компаній. Характеризувати організаційну структуру ризик-менеджменту фінансових установ; застосовувати інформаційні системи та технології (включаючи машинне навчання та штучний інтелект) для управління ризиками; орієнтуватися у регуляторній базі НБУ та вимогах Basel. • пояснювати зміст ключових понять ризик-менеджменту фінансових установ; • аналізувати структуру та рівень ризиків конкретної установи; • розраховувати показники ризику (VaR, стрес-тест, коефіцієнт покриття ліквідності); • застосовувати IT-інструменти для моделювання та моніторингу ризиків; • використовувати регуляторні та інформаційні джерела для прийняття обґрунтованих рішень.
--	---	---

Теоретичні основи ризик-менеджменту фінансово-кредитних установ

Тема 1.1

Сутність та класифікація ризиків фінансово-кредитних установ. Поняття ризику в банківській діяльності, класифікація ризиків (кредитний, ринковий, операційний, ризик ліквідності, комплаєнс-ризик, репутаційний ризик), їх взаємозв'язок та вплив на фінансову стабільність установи.

Тема 1.2

Система ризик-менеджменту у фінансово-кредитній установі. Принципи побудови системи управління ризиками, організаційна структура ризик-менеджменту, трирівнева модель захисту (Three Lines of Defence), роль ризик-культури.

Тема 1.3

Регуляторне середовище та стандарти Basel. Вимоги НБУ до управління ризиками, регуляторний нагляд, Basel II/III/IV: ключові компоненти (мінімальні вимоги до капіталу, наглядовий процес, ринкова дисципліна), SREP та ICAAP.

Кредитний ризик та операційний ризик

Тема 2.1

Кредитний ризик: сутність, чинники виникнення, методи оцінювання. Кредитний скоринг, рейтингові моделі, показники PD, LGD, EAD. Вимоги до резервування та управління кредитним портфелем.

Тема 2.2

Управління кредитним ризиком: методи мінімізації, диверсифікація портфеля, застава та гарантії, кредитні деривативи, стрес-тестування кредитного портфеля відповідно до вимог МСФЗ 9.

Тема 2.3

Операційний ризик: поняття, класифікація подій операційних втрат, методи оцінювання (BIA, TSA, AMA). Кіберризики та ризики інформаційних технологій у фінансово-кредитних установах, комплаєнс-ризик.

Тема 2.4

Управління операційним ризиком та кіберризиками: побудова карти ризиків, KRI-індикатори, BCP/DRP плани, вимоги регулятора до IT-безпеки банків, інструменти страхування операційних втрат.

Ринкові ризики та ризик ліквідності

Тема 3.1

Ринковий ризик: відсотковий, валютний та ціновий ризики. Методи оцінювання: VaR (Value-at-Risk), Expected Shortfall, Gap-аналіз, сенситивний аналіз. Стрес-тестування ринкових позицій.

Тема 3.2

Управління відсотковим та валютним ризиками: інструменти хеджування (форварди, ф'ючерси, опціони, свопи), управління відкритою валютною позицією, регуляторні ліміти НБУ.

Тема 3.3

Ризик ліквідності: сутність, джерела, методи оцінювання. Нормативи ліквідності НБУ, Basel III LCR та NSFR, GAP-аналіз ліквідності, управління розривами ліквідності та планування дій у кризових ситуаціях.

Тема 3.4

Інтегрований підхід до управління ринковими ризиками та ризиком ліквідності: ALCO-комітет, стрес-тестування в умовах макроекономічної нестабільності, антикризове управління фінансово-кредитною установою.

Інформаційні системи та технології в управлінні ризиками

Тема 4.1

Інформаційні системи ризик-менеджменту. Архітектура систем управління ризиками (GRC-платформи, RAROC-системи), програмні рішення (SAS Risk Management, Oracle Financial Services, Temenos), інтеграція з банківськими АБС. Автоматизований моніторинг та звітність.

Тема 4.2

Big Data, машинне навчання та штучний інтелект у ризик-менеджменті. Методи ML для кредитного скорингу, виявлення шахрайства та прогнозування дефолту; нейронні мережі, дерева рішень, логістична регресія; обробка великих даних для ідентифікації ризиків у реальному часі.

Тема 4.3

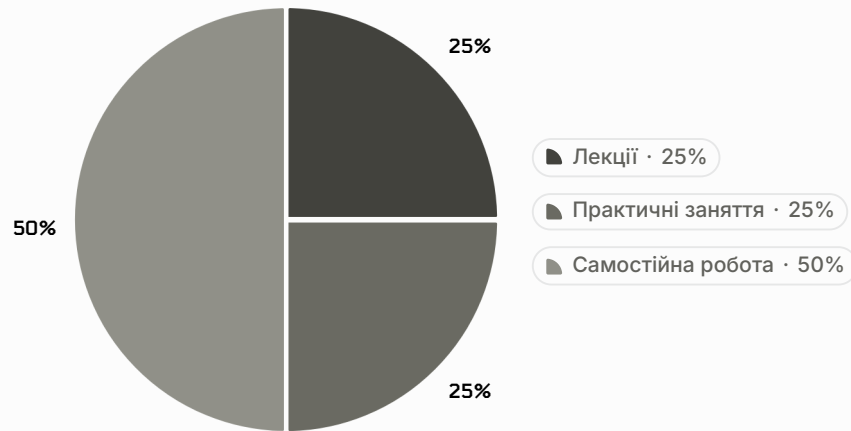
FinTech, RegTech та цифровізація управління ризиками. Вплив FinTech на ризики фінансових установ; RegTech-рішення для автоматизованого забезпечення відповідності регуляторним вимогам; хмарні технології та кібербезпека; перспективи цифрового ризик-менеджменту.

Розподіл навчального часу – 120 годин

Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	Самостійна робота (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 – Класифікація ризиків	3	3	5
	Тема 1.2 – Система ризик-менеджменту	3	3	4
	Тема 1.3 – Регулювання та Basel	2	2	5
Модуль 2	Тема 2.1 – Кредитний ризик: оцінювання	3	3	4
	Тема 2.2 – Кредитний ризик: управління	2	3	4
	Тема 2.3 – Операційний ризик і кіберризики	2	2	4
	Тема 2.4 – Управління операційним ризиком	1	2	4
Модуль 3	Тема 3.1 – Ринковий ризик: VaR	3	3	4
	Тема 3.2 – Хеджування ринкових ризиків	2	2	4
	Тема 3.3 – Ризик ліквідності: LCR, NSFR	2	2	4
	Тема 3.4 – Інтегрований підхід та ALCO	1	0	3
Модуль 4	Тема 4.1 – IC ризик-менеджменту	2	3	5
	Тема 4.2 – Big Data, ML та ШІ	2	2	5
	Тема 4.3 – FinTech, RegTech та кібербезпека	2	0	5
Разом		30	30	60

 Загальний обсяг: **120 годин = 4 кредити ЄКТС**. Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Примітки до розподілу часу

Структура навчального часу

Загальний обсяг — **120 годин (4 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією, практикою та .самостійним дослідженням

Лекції (30 год.): подача ключового •
теоретичного матеріалу з ризик-менеджменту

Практичні (30 год.): відпрацювання навичок •
розрахунку ризиків, аналіз кейсів

Самостійна робота (60 год.): поглиблене •
вивчення, моделювання, підготовка завдань

Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни** — студенти опановують навички роботи з реальними даними та ІТ-інструментами ризик-менеджменту .самостійно

Самостійна робота студентів

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з банківських ризиків і ризик-менеджменту (Примостка, Крупка, Гуріна та ін.), нормативно-правовими актами НБУ, стандартами Basel II/III/IV та МСФЗ 9. Студент має вміти конспектувати ключові положення, порівнювати підходи різних авторів до класифікації та оцінювання ризиків, формувати узагальнення за темами курсу.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання офіційних сайтів Національного банку України (bank.gov.ua), Базельського комітету з банківського нагляду (bis.org/bcbs), Фонду гарантування вкладів (fg.gov.ua), Національної комісії з цінних паперів (nssmc.gov.ua) та міжнародних баз даних фінансових ризиків. Аналіз звітів НБУ про фінансову стабільність, порівняння показників банківського сектору в динаміці.

Індивідуальні завдання

Виконання розрахункових завдань із визначення показників VaR, LCR, NSFR, кредитного скорингу та PD/LGD/EAD; аналітичних завдань щодо оцінювання ризикового профілю реальних фінансово-кредитних установ за відкритою звітністю; творчих завдань — підготовка аналітичних записок, міні-досліджень із актуальних питань цифровізації ризик-менеджменту.

Підготовка до занять

Підготовка до практичних занять шляхом опрацювання умов задач із розрахунку ризиків, повторення теоретичного матеріалу та відпрацювання алгоритмів оцінювання; підготовка до тестувань через вивчення ключових термінів, формул і регуляторних нормативів; підготовка до іспиту шляхом систематизації знань із усіх чотирьох модулів та розв'язання типових задач.

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: розрахункові та аналітичні вправи за темами змістовного модуля. Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу з оцінювання ризиків. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру.

2

Проміжний контроль

Самостійна робота — комплексне ситуаційне завдання або аналітична записка, які охоплюють теми змістовних модулів (теоретичні питання з ризик-менеджменту, розрахункові задачі з VaR/кредитного скорингу, аналіз ризикового профілю фінансової установи). Оцінюються повнота відповіді, правильність розрахунків та обґрунтованість висновків.

3

Підсумковий контроль

Іспит відповідно до навчального плану. Форма проведення — письмово-практичне завдання або тестування. Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали: 100-бальна система з переведенням у національну шкалу та ЄКТС.

Методи викладання

Підходи до навчання

Викладання дисципліни «Управління ризиками фінансово-кредитних установ» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок застосування інформаційних технологій у ризик-менеджменті, необхідних для майбутньої фахової діяльності. Такий підхід сприяє глибшому розумінню ризиків банківського сектору, розвитку аналітичного мислення та вмінню використовувати сучасні ІТ-інструменти.

Лекції Системне подання теоретичного матеріалу з використанням схем, таблиць і прикладів із практики реальних банків; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.	Кейс-стаді Аналіз реальних ситуацій із банківської практики (дефолти, кризи ліквідності, кіберінциденти); студенти виявляють проблему, пропонують рішення та обґрунтовують висновки.	Практичні задачі Розрахункові вправи за темами (визначення VaR, LCR, NSFR, кредитного скорингу, PD/LGD/EAD); відпрацювання алгоритмів кількісного оцінювання ризиків.
Дискусії Обговорення актуальних проблем ризик-менеджменту (кіберризика, вплив FinTech, регуляторні зміни Basel IV); розвиток критичного мислення та аргументації в умовах невизначеності.	Робота з ІТ-інструментами Практичне застосування Excel, Python та спеціалізованих програмних рішень для моделювання ризиків, побудови скорингових моделей і стрес-тестування банківського портфеля.	Самостійне дослідження Підготовка аналітичних записок, міні-рефератів і презентацій за обраною темою ризик-менеджменту; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації інформації.
Тестування та опитування Перевірка рівня засвоєння матеріалу після кожної теми; формування навичок чіткого формулювання відповідей щодо методів і показників оцінювання ризиків.		
 Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» ОП «Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях».		

Рекомендована література та ресурси

1. Крупка М. І., Андрущак Є. М., Пайтра Н. Г. та ін. Банківська система : підручник. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. — 524 с.
2. Гуріна О. В., Корнєва Н. О. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. — 2023. — URL: <https://www.researchgate.net/publication/397949867>
3. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник. — Житомир : Університет «Полісся», 2024. — 317 с.
4. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М., Птащенко О. В. та ін. Цифрова економіка : підручник. — Тернопіль : ЗУНУ, 2024. — 520 с.
5. Третяк Д. Д., Душейко П. А. Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку. Економіка та держава. — 2022. — № 1. — С. 100–107. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.100
6. Глухова В. І., Крот Л. М., Онищенко О. В., Козирева А. В., Кравченко Х. В. Моделювання в системі управління валютними ризиками банку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. — 2023. — Вип. 3 (109).
7. Ризики банківського сектору в умовах макроекономічної нестабільності. Економіка та суспільство. — 2023. — URL: <https://economyandsociety.in.ua>
8. Тяжкороб І., Сідельник О. Вплив геополітичних ризиків на інвестиційну активність банків з іноземним капіталом в Україні. Фінансовий простір. — 2023. — № 3(51). — С. 168–178.
9. Аналіз ризиків у системі управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2023. — URL: <https://fkd.net.ua>
10. Основні засади ризик-менеджменту в банку. Фінансовий простір. — 2025. — URL: <https://fp.lnu.edu.ua>
11. Новітні фінансові технології у банківській діяльності (ШІ, машинне навчання, управління ризиками). — 2024. — URL: <https://www.researchgate.net/publication/380827157>
12. Рудніченко Є. та ін. Банківська система : навч. посіб. у схемах і таблицях. — 2023.
13. Закон України «Про банки і банківську діяльність» (зі змінами). — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
14. Національний банк України. Положення про організацію системи управління ризиками в банках та банківських групах України. — URL: <https://bank.gov.ua>
15. Базельський комітет з банківського нагляду. Basel III: A Global Regulatory Framework. — URL: <https://www.bis.org/bcbs/>
16. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. — URL: <https://bank.gov.ua/ua/publications/stability>
17. Офіційний сайт Національного банку України. — URL: <https://bank.gov.ua/>
18. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. — URL: <https://fg.gov.ua/>
19. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. — URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
20. Офіційний сайт Верховної Ради України (законодавство). — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
21. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. — URL: <https://mof.gov.ua/>
22. Журнал «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». — URL: <https://fkd.net.ua/>
23. Журнал «Економіка та суспільство» (електронне видання). — URL: <https://economyandsociety.in.ua/>
24. Журнал «Фінансовий простір». — URL: <https://fp.lnu.edu.ua/>
25. Basel Committee on Banking Supervision. — URL: <https://www.bis.org/bcbs/>